

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 4. dubna 2024 ve věci č. 49049/18 – *Zöldi proti Maďarsku*

Senát první sekce Soudu jednohlasně rozhodl, že odmítnutím poskytnout informace o jménech příjemců grantových příspěvků od nadací zřízených národní bankou došlo k porušení práva stěžovatelky, novinářky, přijímat informace ve smyslu článku 10 úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelkou je investigativní novinářka, která v roce 2015 požádala o informace dvě nadace zřízené Maďarskou národní bankou. Učinila tak v atmosféře, kdy opoziční představitelé poukazovali na netransparentnost poskytování grantových příspěvků od těchto nadací a na možnost, že touto cestou jsou vyváděny veřejné prostředky do soukromých rukou. Stěžovatelka proto požadovala jmenový seznam příjemců s uvedením účelu nadačního příspěvku a výše vyplacené částky. O svých zjištěních plánovala uveřejnit článek v tisku. Nadace odmítly informace poskytnout, a proto se stěžovatelka bránila soudní žalobou. Zatímco prvoinstanční soud jí v plném rozsahu vyhověl, dle odvolací instance nebylo možné poskytnout jména příjemců kvůli zákonné ochraně osobních údajů. Ústavní soud se s tímto závěrem ztotožnil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že odmítnutím vnitrostátních orgánů poskytnout jí jména příjemců nadačních příspěvků došlo k porušení jejího práva přijímat informace.

a) K přijatelnosti

Soud z vlastní iniciativy zkoumal, zda je článek 10 Úmluvy na danou věc použitelný. Připomněl, že toto ustanovení nezakládá všeobecné právo na přístup k informacím, které mají orgány veřejné moci k dispozici, ani těmto orgánům neukládá pozitivní povinnost takové informace žadatelům aktivně poskytovat. Toto právo a jemu odpovídající povinnost však mohou vzniknout, představuje-li poskytnutí informace nutný předpoklad pro výkon práva jednotlivce na svobodu projevu. Pro určení, zda se stěžovatel může dovolávat v konkrétním případě tohoto práva, Soud přihlíží k těmto kritériím: a) účel žádosti o informace, b) povaha požadovaných informací, c) role žadatele a d) zda byly informace připravené a dostupné (*Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku*, č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. listopadu 2016, § 149–180).

Zaprvé, pokud jde o účel žádosti, stěžovatelka požadované informace potřebovala, aby mohla publikovat článek o nakládání s veřejnými prostředky a jejich darování soukromým osobám ve formě nadačních příspěvků. Jejím cílem bylo prověřit, zda nejsou tyto prostředky skrytě poskytovány jen prominentním osobám, jejich příbuzným a přátelům. Z povahy věci tak potřebovala znát i identitu příjemců. Požadované informace tedy byly nezbytným předpokladem pro výkon její svobody projevu. *Zadruhé*, tyto informace splňovaly test veřejného zájmu; jednoznačně mohly přispět k veřejné diskusi tím, že by buď rozptýlily nebo naopak potvrdily podezření, že jsou skrz nadace vyváděny veřejné peníze do soukromých rukou. *Zatřetí*, co se týče role stěžovatelky, ta podala žádost coby novinářka plnící funkci hlídacího psa demokracie. *Začtvrté*, konečně není pochyb, že šlo o informace připravené a dostupné. Ve světle uvedeného Soud konstatoval, že článek 10 Úmluvy byl na projednávanou stížnost použitelný.

b) K odůvodněnosti

Soud úvodem uvedl, že jestliže soudy odmítly poskytnout stěžovateli jména příjemců nadačních příspěvků, zasáhly tím do jejího práva přijímat informace podle článku 10 Úmluvy. Takový zásah, aby

byl ospravedlnitelný, musí být stanoven zákonem, sledovat některý z legitimních cílů vypočtených ve druhém odstavci tohoto ustanovení, a především být v demokratické společnosti nezbytný.

O zákonnosti zásahu Soud neměl pochybností. Vnitrostátní orgány postupovaly v souladu s příslušným ustanovením zákona o ochraně osobních údajů. Zásah také sledoval legitimní cíl, konkrétně ochranu práv a svobod jiných – soukromí příjemců nadačních příspěvků. Klíčové bylo posouzení přiměřenosti zásahu. To zahrnuje hodnocení, zda zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“ a zda vnitrostátní orgány předložily relevantní a dostatečné důvody ve snaze jej odůvodnit.

Soud si předně položil otázku, zda byl zájem na ochraně jmen příjemců podpory takové povahy a stupně, aby vstoupil do hry i článek 8 Úmluvy. V této souvislosti zohlednil: a) zda dotčené osoby mohly mít přiměřené očekávání, že nebude zasaženo do jejich soukromí, b) povaha daných osobních údajů a c) potenciální dopad zpřístupnění informací na soukromý život dotčených osob. V projednávané věci šlo pouze o údaje o jménu a příjmení. Cílem bylo odhalení identity příjemců nenárokových příspěvků z veřejných zdrojů. Vnitrostátní orgány kromě odkazu na nutnost chránit osobní údaje neuvedly žádný argument, jak konkrétně by se těchto osob mělo uveřejnění jejich jmen nepříznivě dotknout. Naopak nelze pomíjet, že vnesení transparentnosti do rozdělování veřejných peněz je v demokratické společnosti žádoucí. Sotva lze nadto tvrdit, že příjemci těchto prostředků mohli legitimně očekávat, že jejich identita zůstane veřejnosti utajena. Soud tedy naznal, že zásah do soukromého života příjemců příspěvků nedosáhl minimálního prahu intenzity, aby byl článek 8 Úmluvy na daný případ použitelný. V projednávané věci tedy nebylo nutné vyvažovat dvě v kolizi stojící práva.

Soud dále připomněl relevantní faktory, které bere na zřetel při hodnocení přiměřenosti omezení práva přijímat informace z důvodu ochrany soukromého života dotčených osob: a) zda dotčené osoby jsou veřejně známé, b) zda samy zavdaly důvod k veřejné kontrole, c) míru potenciální újmy na jejich soukromí, pokud by informace byly poskytnuty, d) důsledky pro účinný výkon svobody projevu žadatele v případě nesdělení informace, e) zda žadatel uvedl, k jakému účelu informace potřebuje, f) míra veřejného zájmu na poskytnutí informace a g) zda vnitrostátní systém umožňoval přezkum nezbytnosti omezení práva žadatele, a pokud ano, zda takové posouzení vnitrostátní orgány provedly.

V projednávané věci bylo dle Soudu bez významu, zda šlo o soukromé či veřejně známé osoby. Stěžejní je, že samy požádaly o přiznání grantového příspěvku od nadací zřízených státní institucí a hospodařících s veřejnými prostředky. Nakládání s veřejnými prostředky musí být transparentní a podléhat veřejné kontrole. Sotva tak lze tvrdit, že dotčení mohli legitimně očekávat, že jejich totožnost zůstane veřejnost skryta. Vláda navíc netvrdila, že by příjemcům příspěvků měla být odhalením jejich identity způsobena jakákoli závažnější újma. Žádost stěžovatelky byla podána jednoznačně ve veřejném zájmu, neboť měla prověřit existující podezření o *de facto* tunelování veřejných peněz. Vnitrostátní orgány jí nevyhověly s odůvodněním, že nemají jinou možnost, neboť podle zákona nelze poskytnout informace, pokud by tím došlo k zásahu do ochrany osobních údajů. Žádné vyvažování mezi právy plynoucími z článků 8 a 10 Úmluvy tedy neprovedly. Takto rigidní právní úpravu nakonec ústavní soud označil za protiústavní. Dle názoru Soudu bylo tudíž zřejmé, že vnitrostátní soudy nepředložily pro ospravedlnění zásahu do práva stěžovatelky „dostatečné“ důvody. Z uvedených důvodů tedy došlo k porušení její svobody přijímat informace zaručené v článku 10 Úmluvy.